

II.

Valtamerellä.

Todellisuus on satua ihmeellisempi.

2.

Istuin valtameriköyryä kannella n.s. kahvi-
lassa, avrassa ketussa lasikuistikossa. Oli harvinaisen kau-
ris päivä. Aurinko paistoi, Atlanti lepäsi tyyneni silmän
kantamattomien. Suuri laiva ~~kuitti~~ ^{kiitti} eteenpäin tasaisesti kuin
joutsen lamminikolla.

Olin syventynyt kirjaan, jonka olin lainannut
laivan kirjastosta. Se oli Heidenstammien "Karolinerna", jota
en ennen ollut lukenut. En oikeastaan ollut lukenut Hei-
denstammilla muuta kuin hänen kirjansa Pyhän Birgittan
käymistä Roomassa, ja muori kuin silloin olin, on ollut jiti-
nyt hänen pessimismistään uskonnon yhteydessä. Sain teki-
jasti kuvan, joka pelotti tutustumista hänen toisiin teoksiin.
Ja. Mutta Karoliineja oli kuullut kehuttavan ja nyt sitä
ahmin todella ^{intra} ihastuksella.

Oli miltei vastenmielisiä laskea kirja kides-
ⁿⁱ ~~kuitti~~ kun kuulin ystävällisen äänen matkan pästä huu-
dahtavan:

— No mutta, mitä näenkään! Tohtori Kotka
tällä. Ja minä, joka olen muistanut ja ajatellut teitä
melkein lakkaamatta sitte viime kohtaukseemme!

Se oli todella rovasti Santala.

— Sepä odottamatonta, vastasin nousten tes.

18) vehtimään. — Eikä kuitenkaan ylliluonnollista, läsäsi
krymyillen, — sillä keskustelumme juurassa jäi mielel-
läni keskeneräiseksi.

— Keskeneräiseksi — juuri sitä, myönsi rov-
sti iloisesti meidän istuutuessamme mukaviin korituo-
liin. — Olen joka päivä ajatellut, että kumpi vielä tapai-
simme. Minulla on kysymyksiä ja huomautuksia, ke-
si tohtori. Mutta suokaa minun ilmaista hämmästyk-
seni: tekin olette seis menossa suuren laumikon toiselle
rannalle, eikä minulla ole ollut siitä aavistusta, vaik-
ka nyt jo on neljäs päivä menossa tässä ruuhassa.

— Riippune siitä, että ruuhki ei ole kyllin
kuvrava sana tälle liikkuvalla pikkukaupungille. Mut-
ta jos olisitte sattunut katsahtamaan ruokasaliin ovisei-
nällä riippuvan matkustajaluetteloon, olisitte ehkä näh-
nyt minunkin nimeni, herra rovsti.

— En ole todella tullut sieltä tarkastaneeksi.
Mutta ihmettelen, etten ole nähnyt teitä aterioidella.

— Teillä on ehkä ollut seuraa ja ruokasali
on iso huone. Kun kolmatta sataa henkeä on yhdessä syömis-
sä pikku pöytäien ääressä, ei ole ollenkaan ihmeellistä,
jos ei tuttuja huomaa. Minä olen yksin ja minä olen usein
katsellut ympärilläni toisia matkustajia, mutta en ole
sattunut näkemään teitä. Se on suurempi kumma. Mut-
ta meidän täytyy ajatella, että "se on niin kirjoitettu".
Tähdet eivät ole vieneet meitä yhteen ennenkään nyt.

— Tähdet tai karma, kuten buddhalaiset sa-
novat, nauratti rovsti. — Kuten näette, olen minäkin vähän
pakana.

— Ainakin olette leikkillisesti suvaitsevainen. #
Mutta ei minunkaan pakanuudestani ole paljon tietoa, ellei
se seikka leimaa ~~to~~ minua pakanaksi teidän silmissäni, että

19) kaikki uskonnot suuresti kiinnostavat mieltäni; sanoin.
— Nün, kuka tietää, Asia jäi minulle epäselväksi
si viimeisen keskustelumme jälkeen. Te ymmärrätte ja ihaillette
kaikkia uskontoja. Mutta eikö semmoinen kanta ole
puhtaasti älyllinen? Etkö kaipaa uskonnolta mitään sy-
vempää — tarkoitan: ravintoa hengellenne? Jos esim. Suomen
kanssa lähtisi tutkimaan kaikkia uskontoja, se lopulta kuo-
lisi hengen rikkaan. Ihmisiä ei tyydytä peljäs älyllinen riiko-
kanta, oli se kuinka suvaitsevainen ja väsas. Tain vastoin: kuten
suvaitsevampi, sitä tyhjempi. Emme voi kansalle tarjota
älyruokaa uskonnollisesta hartauden asemasta. Kansat tarvit-
sevat uskoa, joka herättää ^{sita} synnin unesti ja ~~par~~ saattaa ka-
pnaamaan sielun pelastuksi. Eikö tämä ole totta, heron
tohtori? Voisitteko kuvitella, että kaikki suomalaiset joi-
jestaan kivisivät ^{yllypistössä} kuuntelemaansa Teidän luentojanne?

— Tuskin, heron rovasti, vastasin naurahtauen.
— Olette oikeassa. Eivät minun luentoni kelpaa kaikille.
Onhan silloin tällöin tapahtunut, että joku outo kuulija
on noussut protesteeramaan. Tietysti ihminen ei elä äly-
tä yksin. Hän kaipaa henkeä, kuten sanotte. Mutta mitä
tarkoitatte "hengellä"?

— Hän ~~hän~~ täytyy tunteellaan tuntea syntinsä
ja koko sielullaan ikävöidä ja rukoilla pelastusta.

— Tarkoitatteko "pelastuksella", että ~~hän~~ ^{ihmisenä} ~~ihminenä~~
tulisi ^{emme} siivehellisesti paremmaksi ja voittaisi ^{emme} synnin?

— Tjaa, tavallan. Mutta ei ~~hän~~ ^{emme} ihmisenä itse
kykene parantamaan itseään, ^{emme} vielä vähemmän voittaa
maan syntinsä.

Kirkkoherra Santala näkyi väittävän tämän pää-
telmän vakavissaan.

Minä kysyin:

— Sanokaa, heron rovasti, miksi kaikissa uskon-
noissa — kristinuskossakin — kehoitetaan ihmisiä huopumaan syv-

20) niistä ja pahasta, tottelemaan jumalallisia käskyjä ja pyrkimään täydellisyyteen? Sanookhan esim. Kristus nimenomaan: olkaa täydelliset niinkuin teidän taivallinen Isäme on täydellinen. Onko tuommoinen sana lausuttu turhaan?

— Ei toki, kiiruhti rovasti vastaamaan. — Ei Kristus tulsen sana ole turhaan lausuttu. Se ilmaisee selvästi, mitä meissä jokaisessa tulee sielussamme. Jokainen tiedämme ja tunnemme, että meidän pitäisi ihmisinä olla täydellisiä ja ilman syntiä. Mutta kuka siihen kykenee? Ensimmäisessä ihmisparissa lankeesi koko ihmiskunta. Perisynti tekee meille mahdottomaksi olla täydellisiä.

— Ja kuitenkin on ollut ihmisiä, jotka ovat päässeet niin lähelle täydellisyyttä, että silmiämme häikäisee. Ottakaa Buddha esim., joka eli ennen Kristusta, — samoin toiset suuret uskontojen perustajat. Tai ottakaa esim. Fransiskus Assisilainen kristilliseltä apulta.

— Saattaa olla, että Jumala viisautensa silloin tällöin on herättänyt sankariolennon, joka siivellisen puhautudessa ja jaloudessa on noussut toista aikalaistensa yläpuolelle. En kiellä sitä. Mutta ei se minusta mitään todistella meidän jokapäiväisten ihmisten suhteen. Me emme osaa pyrkii täydellisyyteen.

— Mutta, herrä rovasti, nyt iskitte kiiven! Ettekö mekö osaisi pyrkii? Päinvastoin, jokainen kykenee pyrkimään.

— Ilmaisin apitukseksi vaihtavaisesti. Tarkoitan, ettemme voi pyrkii minkään menestyksen toivossa, jos luotamme omiin voimiimme. Jumalan avulla ihminen kyllä voi voittaa pahensa esim. ja askel askeleelta vapautua synninvallasta. Mutta täydellisyyden saavuttaminen lienee sittenkin epäiltävä asia.

— Periaatteessa kuitenkin myönnätte, että ihmisenä se tulee saavuttaa jotakin. Kysymys on siis vain keinoista. Te piditte jyrkästi kiinni siitä, että ihminen ei voi

21) mihinkään päästi ilman Jumalan apua. Tämä on tiettyli kris-
tillinen kanta, mutta onko varmaa, ettei vanhoissa uskonnoissa
sama asia ole kuvattu jollain toisella tavalla? ^{Koskeehan} ~~Onko~~ kysy-
mys ihmisen psykologista kokoonpanosta. Ehkä muinaisuu-
dossakin tiedettiin, ettei ihminen omilla persoonallisilla voi-
millaan pääsyt täydelliseksi, mutta ehkä samalle tiedettiin,
että hänessä oli jotakin, jonka avulla hän saattoi pyrkii.
Vanhassa Indiassa puhuttiin aatmaasta, Itsestä, joka oli sy-
västi ihmisessä, joka oli hänen henkensä ja jonka avulla hän
saattoi vapautua ja samalle yhtyä Brahmaan eli Jumalaan.
Kristinuskossa puhuttiin Jumalasta, Vapahtajasta, Kristuksesta,
mutta eikö asia ole sama ^{siis} ~~psykologisesti~~ katsoen?

— Tuo kuulostaa hieman oppineelta eikä
se sinukaan saattanut olla rahvaan usko muinaisessa In-
diassa? ^{huomautti rovasti.}

— Ehkei, sillä kaikkina aikoina verrattain he-
vät ihmiset ovat pyrkineet Jumalan yhteyteen, — vakate-
levasti kyllä. Totuus olisi kuitenkin opetettava kansalle-
kin.

— Mikä totuus?

— Se totuus, herra rovasti, että ihminen etä
tällä maan päällä pyrkiiäkseen yhteyteen Jumalan tietoon
ja yhteyteen. — Mutta sitähan opetetaan kristikunnan kai-
kissa kirkkoissa.

— Nyt olen eri mieltä teidän kanssanne, ro-
vasti Santala. N. s. kristinuskossa on täynnä opinkappa-
leita, jotka hämmäntävät totuuden ymmärtämistä, jos pyy-
hitte ne pois ja opetatte suoraan kaikille ihmisille, mi-
ten heidän on pyrittävä ja eletävä, silloin ehkä voidaan
sanoa, että totuutta opetetaan.

Rovasti istui hiljain mietteissään.

— Teidän sanoissanne on perää, myönnän sen,
lausui hän vilpoin. — Meidän kirkkoissamme on paljon pa-

29 rantamisen vaa. Nyt tulemmekin asiaan, jota ~~minä~~ olen
paljon ja kauan ^{ajattellut} pohlinnut ja jota viime keskusteluusi ohi-
menneen koskettelimme. Juuri siitä asiasta halusien enemmän
puhella kanssanne. Tarkoitin kirkon ja kirkonopin
reformatsionia, uskonpuhdistusta, josta - eller muista
väärin - enkeli ilmestyksessä puhui teille, Herran tohtori.
Te olette sitä kysymystä myös miettinyt, ja koska se on
minulle yhtä raskas kuin rakas sydän kysymys, kuulisin
mielettäni seikkaperäisempiä kohtia omasta näkökannas-
tanne. Vai onko tämä keskustelu teitä häirinnyt?

- Ei ollenkaan, ~~vasta~~ Santala. Se on minun
te yhtä kiintoisa ja sydämelleni rakas Kysymys kuin teiltä
lekin. Mutta mikä kohta teitä erikoisemmin kiinnostaa?

- Ymmärsin jo viime keskustelussamme, että
olimme yhtä mieltä siitä, että Suomen kirkonopista olisi
poistettava usko perkeleeseen ja ikuiseseen kadotukseen. Se on
on tehty Ruotsissa eikä pitäisi olla mahdoton toteuttaa Suomessa
messakkaan. Se siis sikseen. Mutta mitä meidän on ase-
tettava tilalle? Täytyyhän teidän myöntää, että helvetin-
oppi on auttanut monta yksilöä luopumaan väkivallasta pahan-
teosta.

- Auttanut "ei ole minusta hyvä sana. Sanon-
kannone" pelottanut". Sitäkin on ilmeisesti epäilty, sillä ei pa-
kan pelho auta meitä hyvän rakkauteen. Mutta joiden sil-
miäni edessä sitä sanomatonta paha, minkä helvetinoppi
on aikaansaanut ihmisten sieluissa. Kuinka moni ihminen
sen johdosta onkaan epäillyt Jumalaa rakkaudesta, kuinka
monen sydän seiskynyt, kuinka monet aivot kadottaneet tas-
painonsa! Ja jos ihmiset - sanokkaamme vain piispat ja
papit - tietäisivät, kuinka paljon kuojuutta ja tuskaa tuo
oppi aikaansaanut ihmisten kuolemanjälkeisessä elämässä, he
sisäisivät sen heti kirkkojensa opinkappaleista. Se siitä. O-
lemme täysin yhtä mieltä, että perkele ja kadotus on pyhittä-
vä oppi. Nyt te kysytte: mitä meidän on asetettava tilalle?

23) lalle? Minä vastaan lyhyesti: totuus. Totuus kuole-
manjälkeisestä elämästä.

Rovotti ei heti vastannut.

— Tiettyhi, hän sitten sanoi, — totuus olisi
ainoa ja paras tilalle asettettava. Mutta mistä sen totuu-
den saamme käsittää? Emme me ihmiset, olimme
piispoji tai ~~arkkipiispoji~~ ^{paavija} tiedä siitä asiasta mitään.
Kuolema salaa meiltä kaiken, mitä on sen takana.

— Niin dogmaattinen kristikunta uskoo. Mei-
tä ei se tiedä niin olevan. Ettekö muista, mitä jeesus sa-
noi: „minä lähetin teille Pyhän Hengen, joka opettaa teitä
kaiken totuuden”. Ja muistattehan Paavalin sanat vii-
saudesta: „mutta meille Jumala on sen ilmaissut Henkensä kautta,
olla Henki tutkii kaikki, Jumalan syvydetkin.” Muistatte epäilemättä
myös, kuinka kristityt pyhimykset ovat saaneet ilmestyksen
kuolemanjälkeisestä.

— Voi olla, mutta nuo pyhimykset olivat katoli-
laisia ja kaikki heidän näkemyksensä vahvistivat ~~kat~~ rooma-
lais-katolisen kirkon uskoa. Ei näihin ole paljoakaan luotta-
mista.

— Tiettyhi ei, ^{ainoin,} jos roomalaisen kirkon oppi kuoleman
jälkeisestä on kokonaan tulesta lemmattu. Mutta jos sen oppi
olisivatkaan — edes jossain määrin — yhtäpitäviä tosisiekköjen
kanssa, mitä sitten sanoisitte?

— Roomalainen kirkko juuri ensimmäisenä opetti
ikuisesta kadotuksesta. Teidän olettamuksenne mukaan ikui-
nen kadotus ~~usko~~ ^{usko} ~~siis~~ ^{siis} olisi todellisuus?

— Miksi näin? Eihän kukaan pyhimys ole voi-
nut nähdä ikuisesta kadotuksesta, jos hän on nähnyt — kuten Dante
Infernossaan, — että Juudas on helvetissä, ei tämä todista mitään
helvetin ikuisuudesta. Tarkoitin: jos Juudas Danten ~~siis~~ ^{niissä}
oli helvetissä, sattuihan tulla aika, jolloin Juudas ~~siis~~ ^{siis}
helvetistä ulos. Jättäkäämme ikuisen kadotus sikseen. Se oppi
kehmittiin keskiajan alussa. Pitäkäämme vain kiinni siitä,
että pyhimykset ja näkiät ovat nähneet sielut helveteis-

24) sn, kiihastulissa ja taivaissa. Nämä näyt saattavat olla todeti-
lisiä. Ne silloin todistavat meille, että Luther teki hyvän
erehdyksen, kun hän joisti kirkonuskosta opin kuolemankätkei-
sistä viitiloista. Protestantisen kirkonopin mukaan nuku-
taan" haudassa viimeiseen tuomiopäivään asti, jolloin kuolleet he-
ritetään ja jaetaan kahteen laumaan, valkoiisiin ja mustiin. Eikö
tämä ole hirveätä taikuskon? Nukkuminen haudassa ei mis-
sään tapauksessa kestä kovin kauaa. Ajaa ^{mukaan} ~~kuollessaan~~ ruumis mätä-
nee ja häviää olemattomiin. Jollei ihminen ole sielu, joka
elää ruumiista riippumatta, ei hänen "heräämisestään kuollessa"
ta" ole paljonkaan toivoa.

— Kaikki on totta, mitä sanotte, herra tohtori.
Niin minäkin ajattelen. En usko kadotukseen. Uskon päin-
vastoin, että ihminen on sielu ja että henkimaailma on ole-
massa, maailmassa, johon ihminen joutuu kuollessaan.
Mutta tämä ei vielä ole tietoa. Meillä oli kysymys ties-
dosta. Jos nyt ymmärsin sananne oikein, uskotte te puoles-
taanne, että ~~ihminen~~ on olemassa jotain tietoa kuoleman-
takaisista, jokin totuus, jonka voisi kansalle opettaa.

— En ainoastaan usko. Minä tiedän.

— Rohkea väite. Olen hämmästynyt, sanoi rovasti.
— Mutta tarkoitatte ehkä, että spiritistisiä ilmiväitä tut-
kimalla ja kuulemalla oletettujen vainajien kertomuksien
kuolemankätkeisistä voi saavuttaa jotain tietoa?

— En ajattele spiritismia, vaikka kuunnoin ja
siunaan spiritistisen liikkeen työtä: se on vapauttanut satoja
tuhansia, ehkä miljoonia ihmisiä elämästä kuolemanpelosta. Ajatte-
len omakohtista tietoa, sitä tietoa, jota Jeesus tarkoitti ja Paavali-
 ja Buddha ja monet muut.

— Onko siis mielestänne sellainen tieto saavut-
tettavissa?

— On ehdottomasti.

Rovasti istui hetken miettleissään.

— Minkälainen tieto se sitten olisi? Hän lopulta
kysyi. — Tarkoitatteko, että ihminen voisi nähdä vainajia ja

25) Kukaties seurustelu heidän kanssaan niinkuin me kaksi esim.
nyt keskustelimme toistemme kanssa?

— Tarkoiton — ainakin mitä näkemiseen tulee. Seurustelu on vähän vaikeampaa, se riippuu asianhuaroista. Onhan aina kaksi tai useampia henkilöitä kyöngykoessa, jos seurustella tahdomme. Eihän täällä maan päällä saatu seurustella kenen kanssa tahansa. Kuoleminjälkeiselläkin elämällä on omat lakinsa, jotka estävät teitä puhuttelemasta ketä tahansa Koski tahansa vainajien maailmassa. Vainajat itse ovat esteenä. Kuvitelkaa esim., että joku vainija on niin syvenestynyt oman elämän kirjansa lukemiseen, ettei häneltä riittä huomiota mihinkään muuhun, — ja tämä on saenger-tavallista. Vaikkemore siis aina saatu keskustella, voimme aina nähdä, jos olemme luvun saaneet.

— Te puhutte henkimaailman asioista, ikäänkuin ne olisivat teille vallan tuttuja, ja mitä tarkoittatte luvun saamisella? Pitäikö pyytää audienssin saadakseen tavata kuolleita?

Rovastin äänessä oli hieman sekä vää että epäilyä. Katselin häntä hymyillen, ennenkuin vastasin.

— Ettekö muista, sanoin vihdoon, — että vanhasakin testamentissa kielletään häiritsemästä kuolleiden rauhaa?

— Muistan kyllä, mutta se lienee tarkoittanut noitien hommia, jotka koettivat manauksillaan taituttaa heitä esinäytymään.

— Aivan oikein, mutta periaate pysyy. Kuolleita ei saa missään tapauksessa häiritä. Heitä saa ja täytyy auttaa, jos siihen kykenee, mutta ei tuohon päiten puhuttella. Ei edes katsella ilman lupaa, kuten sanoin.

— Nün, mitä sillä luvunsaannilla tarkoittatte? Sillä juuri aicin kysyä.

— Ettekö usko, että Vapahtija rakastaa kuolleita niinkuin eläviäkin? Ettekö usko Hänen pitävän kaikkien silmällä?

Kirkkoherra Santala katsoi minuun hieman al-

26) listyneesti.

- Sitten en ole taakemmin tullut ajatelleksi, hän sanoi. - Olen aina uskonut henkimaailmaan ja väinäjien, mutta en ole koskaan voinnut päättää näitä asioita johtamalla.

- Tietysti ei, kun ei teillä ole ollut opasta. Väisäntä on pysyvä näistä asioista loitolla eikä lahtea omiin päin tutkimiseen. Mutta ymmärrätte, kun sanon, että Kristus hallitsee kuolleitten valtakuntaa, ja ainoastensa hänen rakkauteensa avulla ja avulla voi kuolevainen siihen valtakuntaan astua.

- Niin, sitähän minua piti kysyä. Te väitätte siis, herra tohtori, että kuolevainen meikäläinen voi, kuten sanotte, astua väinäjien valtakuntaan.

- Väitän, vastasin hymyillen.

- Minkätähden hymyilette? Lasketteko leikkii?

Kii?

- Päinvastoin. Hymyilen, koska nämä asiat ovat minulle päiväselviä. Ettekö hymyileisi, jos joku kysyisi teiltä, olletteko todella itse nähneet ja kulkenut esseen Helsingin katuja?

Rovasti katsoi minuun pitkään, ja leikki huomautukseni pelkoa hänen katseessaan.

- Herra tohtori, tämä on niin tavatonta, hän sanoi, - se on melkein lukan järjelleni. Pitäkö minun uskoa vai epäillä?

- Tehkää kuten parasta on, vastasin iloisesti lohdutellen. - Jos järjellenne on helpompi ajatella minua valehtelijaksi ja sharlataaniksi, tehkää niin. Minä en kuitenkaan olisi puhunut tällaisista asioista, ellein olisi uskonut, että olette vilpittömät totuudenetsijät. Lopeta lahaamme kuitenkin keskustelumme tällä kertaa tähän. Jos missään suhteessa tarvitsette apua, herra rovasti, alkää epäilläkö tulla luokseen.

Tämän sanoessani nousin seisalleeni. *selvitykseni*

- Kiitos, herra tohtori, leulen kyllä *parjaukseni*. En taitaisi teitä väittää. Mutta minun täytyy rauhoittua nyt

27) mieltä tite keskusteluamme.

Katelimme ja rovasti hävisi sisäsalonkeihin mieltävään ja melkein väimäntuneen näköisenä. Minä puolestani tartuin taas kirjaani ja jatkoin lukuani.

Seuraava aamu oli sumuinen ja laivamme kul-
ki hiljaisella sauhdilla, silloin tällöin mekkuri antaa. Da-
muteen jälkeen vetäysin isoon mukavaan hyttiini rauhus-
sa lukemaan ja kirjoittamaan. Tarisen tuntia kului uk-
kia, ja koska sumu näkyi hävenerän, ~~että~~ ^{piätiin} nousta kannelle
kävemään.

Samassa koputettiin ovelle, ja kun ~~kuului~~ ^{kehoitin}
"enter, please!", avautui ovi ja sisään astui kirkkoherra
Santala.

Mutta rovasti oli tänään kerrassaan väimäntuneen,
jopa turkaisen näköinen.

— Pyydän anteeksi, herra tohtori. Tarisen häirit-
sen teitä, vaikka eilen uskoin, ettei semmoinen enää ta-
pahtuisi.

— Tervetuloa, vastasin ystävällisesti ja vut-
sin paikka viereltäni sohvalle.

Rovasti istui nähtävästi helpottuneena.

— Kiitos, hän sanoi, — pelkäsin jo, ettette enää
ottaisi minua vastaan.

— Pelkäsitte minua uskovan, että jäditte mi-
nua valehtelijana, — ja sehän on sivistyneiden kesken san-
gen epäkohteliaasta.

— Arvaille oikein, herra tohtori, — ja nyt rovas-
tin suu vetäysi heikkoon hymyyn, — minä todella vähän
ajattelin, että, niinkuin kansaan sanotte, syötätte minulle
papuköyttä. Ja koska itse olen totuuden mies, olen siitä ja-
hoillani teille. En saanut hetkeäkään unta viime yönä
ja kun aamulla hetkeksi nukahdin, heräsin askaraan päin.
Väiskyytä. Tämä päänsärky ja sieluni tihä muuten on niin tuo-
kustuttava, että päätin tulla teiltä suoraan kysymään niin.
Kuin mies mieheltä: valehtelitko minulle eilen ~~va~~ ^{va}

28) Onko teillä todella omakohtaista tietoa kuolemanjälkeisistä asioista? Älkää nyt laskeko leikkiä, ~~vasta~~ sillä asia on minulle vakava, koska aina olen tuntenut teitä kirkon eri-koista kunnioituksesta.

— En ole laskenut leikkiä, hyvä herran rovasti, enkä laske. Olen iloinen, että tulitte. Kunnioitus, josta puhutte, on molemminpuolinen. Näen teissä vakavan kirkonmiehen ja enemmän: näen totuudenetsijän, joka ikävöi uskonpuhdistusta. Sentähden olen puhunut teille avoimesti.

— Te vakuutatte siis, että todella on totta, että tiedätte noita salattuja asioita?

— Vakuutan.

— Oh, tällä kirottua päinsäskyä! huudahti rovasti äkkiä nostaan kätensä otsalleen. — Oli varmaan hyvä synty, että epäili teidän sanojanne, koska minun on rangaistua tällä vaatelevalla tuokalla.

— Älkää niin sanoko, herran rovasti: Yhtä hyvää voi olla minun vikani, että olen äkkiä lään suosonpuheinen. Mutta eiköhän asi ole autetta-issa? Antakaa oikea kätenne minulle, niin teen vähän taikaa.

Rovasti Santala katsoi minua, mutta kun hän näki minun rauhallisen hymyni, hän ~~antoi~~ ojensi oikea kätensä, johon tartuin molemmin käsin.

— Mitä aiotte tehdä, herran tohtori?

— En mitään ihmeellistä. Olen vain pois säry-päästäne.

Dakti rovasti:

— No no, tiedättekään, kuinka paljon nykyään puhutaan "kristillisestä tieteestä", mesmerismistä, suggestioista ja "kuka ties mistä". Eihän nyt enää sielullinen parannustapa ole mikään ihme.

— Oletteko siis mesmeristi, herran tohtori?

29/ - Nimittäkää sitä millä nimellä halutte. En itse
nimeä käytä. Terveyteni ja lahtoni vaikuttaa teihin.
Istimme hetken hiljää. Äkkiä rovasti huudatte.
- Ihme ja kumma! Nyt se kamala ja ~~kerollin~~ ^{hurskallinen} sis.
ky on poissa!

- Sanoinkhan.
Hellitän hänen katensa onistani.
- Ihme ja kumma, huudatte rovasti vielä ja koske
pätkänsä. - Onko tämä harhaa vai pysyykö se todelle pois.
Ja?
- Pysyy varmasti. Menkää vaikka vähän lepää-
mäin ensin ja otkaa sitten aivan kuin tavallisesti. Minä nou-
sen kannelle kävelemään. Ja kuulkaa, herra rovasti, koska
tahansa tahdotte, että jatkamme keskusteluaamme, olen val-
mis. Kiirettä täällä ei ole.

Poistuimme molemmat hystistami, ja iloisesti
kütellen ja hämmitän kirkkoheon Santala meni omaansa.
Minä puolestani ^{läksin} ~~noissaan~~ kannelle, jonne kaunis ilma taas
houkutteli petkälle kävelyllä.

Pari päivää kukui. Laivamme lähenei määräpaik-
kaansa. En ollut sattumattakaan nähnyt rovasti Santala. Kivien
jo vähän keulestuneeksi hänen terveyden tilastaan. Moitin itseäni,
~~että~~ että olen järkyttännyt hänen mieltään liian suurella luotta-
muksellaani.

Päivä oli kirkas ja joukko matkustajia oli kannella
uteliaina katsellessa maata, joka alkoi kaukana edessä nousta
aalloista. Tiesimme, että se oli ^{New Foundlandin} saari, jonka sivuuttaisimme,
mutta kuitenkin se oli ihana ja turvallisuutta herättävä näky niin
monen päivän merimatkan jälkeen.

- Joskus poiketaan Halifaxissa, huomautti joku,
- mutta tällä kertaa mennään suoraan New Yorkiin. (Cape Race) ^{hoidella}
New Foundlandin ^{korkeat} rannikko tuli vähitellen näkyviin
majakkoinen ja moninais^{ia} tornintapaisine rakennuksineen, mutta en-
nen käymät niin lähelle rantaa, että eläviä olentoja olisi näkyvät. Niik-
kä näytti bentinän auroilta ja aurotuksetapaiselta. Kuitenkin
kukaan seuravat sitä jännityksellä.

- No tuossa vihdoon löydän teidät, herra tohtori, sa-
noi äkkiä iloinen ääni takanani, ja kun käänsin, seiso rovasti

30/ Santala ystävällisesti hyönteille edessäni.

- Oletteko etsinyt minua? Kyysin tervehdyttiämme.

- Toth puhuen en ennakoin tänään, vastasi rovas-
ti. - Minulla oli niin paljon mielessäni viimeisen kohtaukseemme
johdosta, että jiti järjestäin ajatuksiani. Kyllä olen taita miis-
tanut koko ajan - ja suurella kiitollisuudella, herr. Tohtori,
sillä tuon päänsärkyä parantaminen ~~on~~ parissa minuutissa oli
kaikesti huolimatta ihmeellinen.

- Toivonkseni se ei ole uusintunut!

- En ole pitkään aikoihin tuntenut itseäni niin
terveeksi kuin näinä päivinä.

- Se ilahduttaa minua.

Ruusu Aivan kuin yhteisestä sopimuksesta jätimme ~~heli-~~
jakin Tahysläänisen ja laksimme kannella kävelemään, jossa o-
limme enemmän rauhassa.

- Tohtori Kotka, tuleva uskonpuhdistus on ~~alasti~~ ^{yhtämiltä}
pyörinyt mielessäni, sanoi kirkkoherra Santala, - olen sitä en-
nenkin paljon pohtinut, kuten lienen teille kertonut. Olen hyväk-
synyt Ruotsin askkipiispan toimenpiteen ja ~~on~~ olisi sydämes-
täni suostunut, että samanlainen puhdistus olisi tapahtunut
meillä Suomessa. Mutta kuten jo ~~il~~ ilmaisui teille, on minua
aina jidättänyt ajatus, mitä asettaisimme helvettiuskon ti-
lille. Te sanoitte viimein, että totuus on ~~on~~ opetettava kan-
salle, mutta se kannuimme keskustelussamme, kun tukijuo-
he tietou mahdollisuudesta, ja minä en saanutkaan kuulla,
mikä se totuus olisi. Tahtoisiitteko nyt ystävällisesti selittää
minulle tarkemmin, mitä tarkoittatte. Omasi puolestani olen
valmis tunnustamaan, että en epäile sanojanne, jos ~~on~~ ^o ~~o~~ ^o
te itse tietävänne jotakin omista kokemuksistanne.

- Lämmin kiitos lasti tunnustuksesta, herr. ro-
vassti, Nyt uskallan puhua teille vapaasti: Toistan vieläkin:
Luther oli väärässä poistaessaan kirstutulojen omaa kristin-
koston. Mutta jos katolilainen oppi purgatoriosta tuntuu te-
naiselta ja ehkäpä monen mielestä naurettavan västämiehi-
seltä, riippuu ^{toimii} meidän käsitystemme vaillinaisuudesta. Purga-
torio on keskiaikaiselle mielikuvalle ja järjelle luotu

31) esitys luonnon ja elämän toiseikoista. Meidän päivänämme
kuvailisimme monia toiseikkoja toisella tavalla. Spiritistien
puheet ~~ihanteista~~ ^{ihanteista} kesimästä ovat lähempänä todellisuutta enää,
si sen puolesta. Mutta valitettavasti spiritistiset kokeilut
ja tiedonannot eivät ole voineet valaista kuolemanjälkeistä
elämää kaikilta sen puolelta, ei kokonaisuudessaan eikä yltä-
huulta niin sanoakseni, ja sentähden heidän latsaotokannois-
saan on vailinaisuuksia, jopa erehdyksiäkin. Olen tullut
siihen, että ainoastaan elävien ihmisten omakontainen koke-
mus näkymättömästä maailmasta voi tuoda meille totuuden-
ainakin totuuden sammoisessa muodossa kuin sitä nykyään
kaipaamme.

- Ja tämä totuus? kysyi roovasti hartuasti, kun
hetkeksi vaikeni.

- Istukamme tähän, vastasi, - niin minun on
helpompi keskittää itseni. En aio nimittäin puhua yleisesti,
 vaan olen elävien esimerkin.

Valitsin rauhallisen ja vähän eristetyä paikan
ja istuin sen pehmeisiin koituoleihin. Keskitin huomioni
muutamaksi minuutiksi, ~~joka~~ jolla apalla roovasti hienotun-
teisesti vaikeni, ja syödyin sitten puhumaan.

- Tiedän äitini, herra roovasti, oli pitkä ja
solakka nainen kuollessaan. Hän on ollut melko kaunis ja
rajan tuolla puolen, koska hän näytti minulle kuvan
teistä, jossa olette ehkä kolme- neljätoista vuotiaspoikasen.
Tavoisin arviota, että hän ~~si~~ itoe oli alle neljänkymmenen
kuollessaan. Hän näyttää kuvassaan arvatenkään ~~si~~ ilmaistak-
seen, että te olette hänen lapsilapsensa, jota hän oli parhaan-
sa mukaan koettanut kasvattaa.

- Herra tohtori, ~~keskeytti~~ ^{puheensa} roovasti heljää väliä,
- Teidän sananne sattuivat ^{puheensa} ~~rauhalle~~ ^{Sillä on nyt kolmesikymmentä vuotta.} Äitini oli 37 vuotta kuol-
lessaan, mutta minä olin silloin 10 7/16 vuotta vanha. Minä olin hä-
nen lemmikkinsä, en sitä tahdo salata, ja äitiani saan kiittää
kaikesta hyvästä, mikä sielussani on.

- Tietyshä voisitte ~~sanon~~ ^{saattaa} väittää, herra roovasti, et-
tä mainitsenani asiat eivät ole mitään salaisuuksia, - olisin

32) voimat ointa - kuulla tultaviltanne. Mutta samalla kun vakuntan teille, että minä vasta juuri tällä hetkellä olen päässyt näistä tietoon, pyydän teitä ottamaan huomioon, etten ole ennen tätä mitenkään persoonallisesti tuntenut teitä; ~~en~~ vielä vähemmän uskkinut mitään teitä koskeva mahdollisilta tultaviltanne, joita minä en tunne.

- Tietysti, tietysti; he on tohtori. En epäile rehellisyyttänne enkä sursojanne yhtään, sanoo rovasti miltei tiukatehtuna.

- No niin, jatkoin. - Nyt väitän jotakin, jota en luule kaikkien arvostaneen, mutta jonka te tiedätte, herra rovasti, oikeaksi. Teidän äitinne ei uskonut helvettiin eikä kadotukseen, hän oli jonkunlainen panteisti; Hän uskoi, että Jumalan rakkaus, kauneus ja pyhyys piili kaikkialla. Hän ei uskonut jakaan prinssiippiin ulkopuolella ihmistä, aivanastan elävien olentojen luonnolliseen itsekyyteeseen, joka oli Jumalan hyvyys ja rakkauden avulla väitettävissä.

- Äitini on ilmieläväni edessäni, huudahti rovasti hiljaa. - Mistä te tämän tiesitte?

- Äitinne selittiä minulle. Ja minä voisin lisätä: te, herra rovasti, olette perinyt ja kasvatuksessa saaneet äidiltänne oman vapaamielisemmän katsantokantanne.

- Totta, totta, vaikka me miehet niin usein unohtamme, mitä olemme äidillemme velkaa. Minkälainen äiti on teillä, tohtori, ^{kuin kaikki äidit.} mahtanut ollakaan?

- Hän oli enkeli! Mutta alkämme poikettoa aineesta. Kuolinhetkeltän teidän äitinne näki edesmenneitä omaisinaan, ja te huomaisitte hänen silmänsi kirkastuvan ikäänkuin taivaallisesta riemusta. Niin - antakaa kun katson - te ette ollut yksin hänen kuolinuoteensa ääressä, siellä oli lapsia - kolme kappaletta teitä lukuunottamatta, - vaimaan sisarene ja kaksi veljeänne, mutta kaikki selvästi teitä nuorempia. Oli silmiä mieshenkilökin ja nainen, sukulaisia nähtävästi, mutta mies ei ollut teidän isänne?

37/ - Ei, isä oli kuollut ennen äitiä. Setäni ja hänen vaimonsa, tulivat holhoajimmme, olivat isäni. Kaikki on totta, herra tohtori.

- Sitten äitini nukkui - "kuoli", niinkuin sano-
taan, - ja heräsi jonkun ajan kuluttua toisessa maailmassa. Nyt
taas hänen omassaan olivat hänen ympärillään, ja jälkeensikemi-
nen oli tynnyri iloa ja riemua. Äitini tiesi sehtyköitä, että
hän oli siirtynyt henkimaailmaan. Sanon tämän, koska näin
tyrpahtun, että vainaja ei ensi ollenkaan aaviste kuollessaan.
Kuitenkin teidän äitini heli muisti lapsensa, jotka olivat jää-
neet maan päälle, ja ilmaisi halunsa saada niitä nähdä. Ky-
syttyään, oliko semmoinen mahdollista. Hän sai asian omaisen
luvan ja oman äitinsä sattuamana hän lähti ^{pitkälle matkalle} ~~matkalle~~ ~~matkalle~~
maan päälle. En tarkoita, että mitkä olisi kauan kestänyt,
sillä he kiitivät olemassa, äiti ja tytöt, kuin siivillä, mutta
heidän juti kulkea n. s. ulkonaisten pimeyden läpi, jossa onnet-
tomat sielut räjöttävät ja vapisevat, kunnes heidän syntinsä ja
itsekkyytensä on puhdistunut ja muuttunut rakkaudeksi.
Teidän äitini herra rovasti, ei kuulunut heidän joukkoon,
hänellä ei ollut kableita, jotka hänen sielunsa olisivat sito-
neet. Hän ei matkalleen ennättänyt mitään nähdä, eikä ni-
nätkään lähdä kuvaamaan tällä kertaa niitä kiirosta: ja hel-
vetti tilojä. Äitini saapui maalliseen kotiin ^{teillä oli} ~~teillä oli~~
nähtävästi kiertäen jossain maaseudulla - ja katsehi jlypsään
siunaten ja rukoillen. Oo, nyt näen jotakin. Äitini kiiruhti
teidän huoneeseenne, jossa nukuille yksin. Te olittekin valmi-
la - ja te ajattelit häntä. No mutta, herra rovasti! Olette-
han tekin nähnyt toisen maailman asukkaan! Teidän siel-
tä matkassanne näette äkkiä vuoteenne jalkapään puolella
valon ja siinä valossa ilmestyivät äitini kasvot kirkka-
na, iloisina, hymyilevinä. Hän ei osannut mitään sanoa, mutta
vaikka te himmistyneinä hieroille silmiänne ja nousitte vuo-
teessa istuvilleen, hänen onnelliset kasvons yhä näkyivät ja
te huudahditte ~~vainaja~~: sinä elät, äiti! ja vasti silloin hän
häipyi näkyvistä.

- Tohtori, tohtori, rakas ystävä, kuiskasi rovasti
vapisevalla äänellä ja kyynelät vierivät hänen silmistään, - tämä

34) on käsittämätöntä. Kaikki on totti mitä kerroitte, mutta minä en ole kenellekään ihmiselle puhunut tuosta lapsuuden kokemuksistani, sillä olen aina pelännyt, että ihmiset nauraisivat minulle ja sanoisivat, että se oli unta tai harhankäytöä, mutta minä olen tiennyt, että olen täysin valveilla, ja sentähden olen säilyttänyt tuon tapauksen muistossani kullämpänä helmenäni kokemusteni sarjassa.

— Te voitte todella, rakas rovasti, olla kiitollinen Jumalalle ja kohtalolleen, että saitte tuon kokemuksen nuorena, sillä arvaan, että te sen johdosta aina olette uskonne kymättömään maailmaan ja vainajien elämään.

— Se on totti, ja minä olen kiittänyt siitä Jumalaa. Mutta tämä on niin ihmeellistä, tohtori, että te saatoitte sen nähdä. Eihän minä enää voi epäillä sanojanne eikä ylikuorollisia kykyjanne, rakas herra tohtori. Mutta kuinka tämä kaikkei on mahdollista?

— Ei sinä ole mitään ylikuorollista eikä minulla mitään kummaa kykyä ole. Näen vain teidän äitinne ja hänen minulle kaikki näyttää.

— Ouko äitini siis trakti luonani?

— On. Ettekö sitä tunne, herra rovasti? Muuten tässä ei ole kysymys paikallisuudesta. Teidän äitinne ei ole koskaan kaukana teistä, koska hänellä on toivomuksia suhteenne. Sillä emme voi sanoa, että hän liikkuisi teidän kiintereillänne. Hän on henkiolentons teidän henkenne luona, ja rakkaus on ikään kuin se paikallisuus, joka teitä yhdistää. On vaikea sanoa kuvata tätä seikkaa, koska se on yliluonnollinen, joskaan ei ylikuorollinen.

— Luulen ymmärtäväni, herra tohtori. On mekillistä, kuinka koko järkeni ja ymmärrykseni ^{oudolla} ~~merkittävällä~~ tavalla kirkastuu teidän seurassanne.

— Se on luonnollista. Samalla tavalla puhutte vieraste kieltä paremmin niiden kanssa, joille se on äidinkielenä, kuin semmoisten kanssa, joille sekin on vieras kieli. Mutta palatkaamme äitinne luo. Minunhan pitää antaa kuva kuoleman jälkeisestä elämästä. Kun äitinne palasi takaisin ylikuorollisiin käyttäisiin meidän päällä lapsiaan tervehtimässä, alkoi hänen

33/ varsinainen elämänsä henkimaailmassa. Hän pääsi äitinsä luo
asumaan. Hänen ajatuksensa main päälle olivat valmistaneet ha-
nelle tämän kodin. Hänen isänsä ja hänen miehensä kävivät sil-
loin tällöin heidän luonaan vierailemassa, mutta he eivät asuneet
samassa talossa. Ensinnä alkoi niidenne nyt kouluaita. Mitä
kaikkia hänen piti oppia, sitä minun on mahdoton kuvata tei-
le, sitä ei voi näkemättä ja kokematta ymmärtää, mutta loppu-
tettuna. Kouluunsa hän sai luttua eräntäiseen auttajien si-
sasta eli veljeskuntaan - niitä on siellä ~~on~~ monenlaisia, voisin
sanon monen värisiä, - ja tämän tehtävänä oli auttaa niitä
kuolleita, jotka kuolevat uskossa ikuisen kadotukseen. Oi,
rakas rovasti, jos ken, tietää teidän äitinne, kuinka kauheita
on siirtyä toiselle puolelle semmoisessa uskossa eli oikeam-
min sanottu pelossa. Kauhea on niiden tarkka ja vaituus, jotka
semmoista ovat ihmisille opettaneet! Teidän äitinne on yhä
suuri siunatussa työssä, jota hän koko sydämeästään rakas-
taa, - ja nyt, herran rovasti, minä lausun teille hänen haastan-
ta toivomuksensa, jonka hän pyytää minua teille välittämään: tek-
kää minulle voitto, herran rovasti, että Suomen kirkosta jossain
tettaisiin tuo julma valhe. Tehkää minulle voitto, että kirk-
kossa opetettaisiin Jumalan rakkaudesta eikä sitä Jumalan julk-
kaa, joka on kadotusoppia puettu. Tämä on äitinne vilpitä
toivomus.

- Suuri Jumala, minä kiitän sinua, kiuskasi ro-
vasti voimath hillitti liikutustaan.

En kiivinnyt häntä. Olin ääneti ja odotin, kun
nes hän saatuaan voiton itsensä yli julkken sanomaan:

- En osaa sanoa ilmituoda, kuinka onnellinen
olen. Olen aina uskonut Jumalan rakkauteen ja sitä myös ai-
na saarnannut. Olen välttänyt helvettioppia, vaikka en ole
uskaltanut sitä vastustakaan. Mutta nyt olen saanut
kuin uuden kasteen ja konfirmatsionin. Nyt tiedän, että
olen sydämeissäni ollut oikeassa, nyt uskon, että äitini on
pitkin matkan minua auttanut. Tohtori, minä tahtoisiin
kiittää teitä, mutta en löydä sanoja. Olesimme molemmat keski-
ikäisiä miehiä ja olesimme oppineet elämässä hillitsemään tie-
kustustamme. Minä en ole tänään siihen kysynyt. Te

30) Olette nähnyt minut heikkona. Mutta ymmärrätte, että
minä en ole tämmöistä ennen kokenut, ja nämä ruuut nä-
köalat ovat olleet minulle niin valtavia. En osaa muuta
sanon kuin että nyt saitte minusta ikuisen ystävän, tohtori
Kotke. Olen luian yksinkertinen ja loyha-voidakseni teitä
millään tavalla palkita, mutta jos mielen sydämeni sympa-
tia on teille ainakaan arvoinen, niin luottakaa minuun.

— Rakas herra rovasti, minulla on vain yksi pyyp-
to: alkää kertoko ^{maista} meidän yhteisistä kokemuksistamme
kenellekään. En ole mikään ihmeiden tekijä enkä spiritistinen
mediumi. Sängyn harvoin olen saanut tilaisuuden tulla tavalla
olla avuksi. Te olette ole minulle missään kiitollisuuden ve-
lissa. Mutta jos tahdotte minua ilahduttaa ja auttaa, noudat-
taka kuolleen äitinne neuvoa. Tehkää työtä sen tulevan
uskonpuhdistuksen puolesta, joka minunkin sydämelleni on
kallis.

— Koko voimallani, herra tohtori: Sen voin teille
välittömästi lupata. Oi kuinka me olemme sokeita, me ihmi-
set, kuinka sokea oli meidän kirkkomme, kun ei se tehnyt
teistä heti johtajansa!

— No no, herra rovasti, suhtelen hymyillen, — al-
käämme puhuko siitä. Ettekö muista, kuinka olimme ju-
rassa yhtä mieltä siitä, että semmoinen olisi ollut mah-
dotonta.

— Muistan — ja muistan häpeäkseni, vastasi ro-
vasti Santala. — Oi, ettei ihmeitä semmoisia tapahdu! Täällä
te olette yliopistossa opettanut kohta neljännesvuosisadan — ja
kukaan ei ole arvistanut, mitkä kykyjä, mitä taitoja teillä on.
Te olisitte koko ajan voineet olla kirkkomme pääni — ja te
olisitte voineet saada ihmeitä aikaan.

— Inhimillisesti katsoen ehkä, mutta korkeam-
mat voimat ovat toisin määränneet, ja ne, jotka kohtaloita
johtavat, tietävät kyllä mitä tekevät. Aika ei ollut vielä
tullut. Mutta se tulee. Uskonpuhdistus on tulossa.

— Kumpi minäkin saisin nähdä sen päivän,

37 jolloin kirkkomme puhdistuisi ja muuttuisi.

— Se päivä tulee. Mutta sanokaa minulle, herra rovasti, mikä sai teidät lähtemään tälle Amerikan matkalle?

— Minulla on loma ja minulla on helppo veljeä Amerikassa. Päätimme vaimoni ja minä, että kerran lähdemme tälle juttukalle kauan unelmoidulle matkalle. Mutta tiedättekö, nyt minusta tuntuu, että tulisi tälle matkalle sitä varten, että tapaisin teidät, herra tohtori.

— ~~Kirkon~~^{seuran} tiedot ovat monenlaiset ja ihmeelliset, vastasin hymyillen. — Nähtävästi meidän tapamisemme oli ennakkolta määrätty.

Rovasti nyökkäsi myöntävästi.

— Entä te, herra tohtori, hän kysyi. — Mitä varten te lähsitte tälle matkalle, jos saan luvan kysyä? Te olette nähtävästi jättänyt peskeenne kotimaahan?

— Niin olen. Minä läksin tietoisesti tapamaan joitain ihmisiä täällä Amerikassa. Ette käsittäne väärin, jos sanon, että olen tuon tulevan uskonpuhdistuksen palveluksessa minäkin.

— Kuinka voisit käsittää väärin? Se lahduuttaa minua sanomattomasti. Herra tohtori, te ette kuulu kirkkoon, mutta minun silmissäni te olette ~~uskonpuhdistuksen~~ sen näkyvä mätön pää.

— Aika näyttäköön, mikä minä olen. En ole enää harveilij, en usko harhoihin. Tiedän vain, että tahdon tehdä vaittavan palvelukseni suurta yhteistä asiaa.

Tähän erosimme toivottaen onnea toisillemme ja iloista jälleennäkemistä, milloin se oli suota.